

4. Aptitudinile

4.1. Definirea aptitudinilor

Considerate componente efectorii ale personalității, aptitudinile reprezintă "un complex de procese și însușiri psihice individuale, structurate într-un mod original, care permite efectuarea cu succes a anumitor activități" (Zlate, 2000, p. 56). Prin urmare, nu orice însușire psihică poate fi considerată aptitudine, ci numai aceea care permite individului să realizeze performanțe superioare într-o activitate. Însușirile izolate nu facilitează obținerea unor rezultate supramedii, ci doar acelea care sunt structurate, devenind astfel operaționale. La fel ca trăsăturile temperamentale sau caracteriale, aptitudinile se prezintă sub forma unui complex de însușiri care se bucură de stabilitate.

Talentul se referă la un anumit nivel de dezvoltare a aptitudinilor, la o configurare specifică a acestora, permițând obținerea perfecțiunii sau a performanțelor deosebite într-un domeniu. De exemplu, este posibil ca persoanele cu aptitudini pentru desen să se remarce prin calitatea realizărilor; pe de altă parte, talentul presupune creațiile de excepție, apreciate ca atare de specialiști și de publicul larg.

O aptitudine cuprinde următoarele elemente:

- *veriga informațională* - implică reprezentări, noțiuni, judecăți despre un domeniu al activității;
- *veriga procesual-operatorie* - exprimă setul de operatori ce se aplică elementelor informaționale;
- *veriga executivă* - include acțiuni și procedee mentale și motorii;
- *veriga dinamogenă* - este reprezentată de motivație și afectivitate;
- *veriga de reglare*, de selectare și orientare valorică, coordonare, optimizare, perfecționare.

În privința raportului dintre înnăscut și dobândit, sau a naturii și originii aptitudinilor, studiile de inginerie genetică subliniază pe de o parte prezența unor structuri ereditare energizante, iar pe de altă parte intervenția unor particularități dobândite prin învățare, care au rolul de a facilita sau nu manifestarea zestrei genetice. Aptitudinile sunt în cele mai multe situații un aliaj între înnăscut și dobândit, ele se sprijină pe acele predispoziții native care au un caracter polivalent. Acest raport este discutabil și variabil de la o persoană la alta, de la un gen de activitate la altul.

Dezvoltarea superioară a aptitudinilor, cu alte cuvinte împlinirea acestora, este dependentă așadar pe de o parte de factorul ereditar, iar pe de altă parte de factorul mediu (educație), ce presupune activarea predispozițiilor native. Caracterul polivalent al acestora face posibilă configurarea unor profiluri psihologice diferite, chiar în condițiile existenței unor asemănări izbitoare, cum ar fi cazul gemenilor univitelini.

În privința structurii și relațiilor dintre aptitudini, părerile psihologilor sunt împărțite, mergându-se de la considerarea lor ca unități independente, ce nu se influențează reciproc, până la sublinierea prezenței unei sinteze sau existența unor relații compensatorii dintre acestea, existând activități în care au prioritate aptitudinile generale sau activități în care prezența celor specifice, dezvoltate peste nivelul mediu, este absolut obligatorie.

O altă problemă care se ridică este cea a numărului aptitudinilor: clasificarea cea mai frecvent întâlnită este cea care face distincția între aptitudini *generale* (care permit succesul într-un număr mare de activități) și *specifice* (care sunt cerute numai de anumite domenii). Roșca (1976) subliniază că de regulă activitățile umane implică concomitent aptitudini generale și aptitudini speciale, ponderea acestora fiind diferită de la o activitate la alta, de la un individ la altul. Dintre aptitudinile generale, cea mai importantă și cea mai investigată este inteligența.